

FILAR (78) *sb m*

fi- (77), phy- (1).

a *pochylone*.

sg *N* filâr (15). ◇ *G* filâru *ReszPrz* (2), filâra (1) *CzechEp*. ◇ *A* filâr (1). ◇ *I* filârem (21); -em (1), -(e)m (20). ◇ *L* filârze (1). ◇ *pl N* filâry (9). ◇ *G* filâr(o)w (8). ◇ *D* filâróm (1). ◇ *A* filâry (6). ◇ *I* filâirmi (6) *Krow Obr*, *CzechEp* (2), *NiemObr* (2), *SarnStat*, filârami (4) *LatHar*, *WujNT* (3), *filâry* (2) *HistAl*, *RejPos*. ◇ *L* filârz(e)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (dwa z tych samych przykładów) – *XVII* (z *Cn*) – *XVIII w.*

1. *Podpora architektoniczna pionowa (często również o charakterze dekoracyjnym), rodzaj słupa, kolumny; columna Mącz, Calag, Cn; pilastrum BartBydg; basis, columen, sustentamentum Mącz; anta, columna structilis, monolithos, monolitha columna, pila Cn (76) : BartBydg 115v; W dworze onego pałacu były filary złote/ między ktoremi były ławory złote HistAl Hv; Filary onego pałacu y łóżnic były s kámienia Porphirikowego HistAl L6v; [stolec] był bárzo kóosztownie y bárzo miŕthernie ípráwion/ ná dwánaście filarzach złotych/ ktory máieŕtat ony slupy tylko rękómá trzymáli/ á nád káżdym obrázem álbo slupem były nápiŕfane imioná dwunáście kfiáżąt Alexandrowych HistAl M7y, Hv; Columen, Słup/ Filar/ Podporá/ Pomoc. Mącz 60c; Filary kftáłthowne trzymáią ná łobie w kóŕcielech wyłokie ŕklepy/ y nie mniefzsa s tego ieŕt oczom vciechá/ niŕ pożytek kóŕciołowi. GórnDworz L16; RejPos A5, 259; [kościół Diany] w ktorym było 127 filarow/ [...] 34. łokiet ná zwyfz: á z nich 60. litych ábo z miedzi vlanych. WujNT 479; GDŕie cztertzy filary dom iáki ná łobie nofzâ, tám muŕi bydŕ dom tén mocny y trwáły. SarnStat 550.*

W połączeniu szeregowym (1): iŕ iedni chwalili wody/ drudzy drzewá piéknife/ ŕwirzethá/ wéŕe/ ognie/ y ine rzeczy. Záfie iuŕ my poŕlednieyfzy vnieflichmy ŕie zá obrázy/ zá łlupy/ zá filary/ zá dymy/ zá zioły/ ízukáiąc Pána ŕwego po ŕwiáthu iákoby gołothy á nie ofiáďłego. *RejPos* A5.

W porównaniu (1): Vczynić dwie czele máłe iáko dwa filary/ ktore máią zákryć lud wielki zá łobâ ná tyle/ poŕtáwiwfzy ná przodku co náŕprawnieyfze męŕe *BielSpr* 32.

Zwroty: »stać jako mocny filar« (1): ták iŕ on ták ozdobiony [stałóŕciq] człowiek bęďzye ŕtał iáko mocny filar *RejZwierc* 73.

»jako żelaznego filaru się trzymać« (2): ábyŕŕcie ná to pomnieli/ iŕ nie máfz nie mocnieyfzego trwáłfzego/ nád Kóŕŕiół Boŕzy/ y dla tego ŕie go/ iáko ŕeláznego filaru trzymáli. *ReszPrz* 4, 8.

Szereg: »słup, (albo, i) filar« [*szyk* 5 : 1] (6): Wízedfzy Alexander w páłacz Poruŕow/ nálaŕł tám [...] cztherzy ŕthá ŕlupow álbo filarow złothich z gáłkâmi złotemi bárzo miŕthernie ípráwionemi *HistAl* Hv; *BielKron* 263v; *Columna, Słup/ álbo Filar* z cáłego kámieniá albo drzewá. *Mącz* 60d, 23c; *Saul. Słup. Filar. Statua, columna. Calag* 403b; Dla tegoć ia to Miáfto [*Rzym*] zálecâmy/ y wyŕławiam/ nie dla kámiennych filarow y ŕlupow álbo dla infzych ludzkich fántáziy/ ále dla tych ŕlupow Kóŕŕiółá Boŕego. *ReszList* 180. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Przen (52) :

a) *Czołowy przedstawiciel, ostoja (najczęściej na określenie apostołów, ojców i doktorów Kościoła katolickiego oraz świętych); column Vulg* (32) : *KrowObr* 5v; Y czemu ty proŕtaku nie wyznawałz wiáry/ iáko Ian/ Piotr/ y ine Kóŕŕielne filary? *Prot* C2; Pan wfkázuie/ iŕ kto mu wytrwá w ŕtałóŕci

fwoiey iże go chce wczynić wielkim filarem w kościele iego. *RejAp* BB8v, 40v, 41 [4 r.], 41v; A przyczyniay sie też iako prawy filar Polłki do tego/ aby tá święta á sławna oyczyzná náłzá/ [...] była na lepszey pieczy v tych Polłkich synow twoich. *RejZwierc* 240; Był ten Cyryllus wielką podporą wierze S. Katolickiey przeciw Arryanom/ [...] ktorzy znaiąc go być wielkim filarem Katholickiego/ [...] wyznaiąc: na seymiku fwym niezbożnym/ iego z Biskupstwą z łozili y mocą wygnáli *SkarŻyw* 278; Ktore [*patresy*] ma [X. K.] zá filary Kátholiki fwoiey Rzymłkiey *CzechEp* 52, 27, 35, 52, 54, 97, 195, 259; Okazałem też z Auguštyná y z Hieronimá/ náoftátek y z Grzegorza wielkiego (ktorych trzech oni [*papieźnicy*] pospolicie filarmi názywaią) niektore rzeczy *NiemObr* 175; Tyś [*Hektor*] był filarem oyczyzny ftráconéy/ Prze cię leniw był koniec wywróconéy Troiéy *GórnTroas* 14; O Pánie IEzu Chryšte/ [...] ktorys święte Apoštoły twoie/ przednieyřzymi filarými y náuczycielámi Kościoła twego wczynić raczył *LatHar* 428, 376; A poznawřzy łádkę mnie dáńá/ Iákub y Cephás y Ian/ ktorzy fię zdáli być filarými/ dáli mi y Bárnábie práwice řpołeczności *WujNT Gal* 2/9; [*święci*] řá filarými w kościele Bożym/ podpieraiąc gi *WujNT* 845, 647; *SarnStat* 58; Oni [*doktorowie*] řá iako filary prawdy y świece ná świeczniku w puł domu poštáwione/ aby wřzytkim co wchodzą [!] świećili. *SkarKaz* 43a, 609b *marg.*

Szeregi: »filar i fundament« (1): Obierác miał P. IEZVS filary y fundámenty budowánia kościoła fwego/ dwánaście mężow: ktorzyby máłą liczbą/ ále wielką siłą podźwignąc świat mogli *SkarKaz* 609b.

»filar i podpora« (1): Gdyż to Pan Bóg zrzádził, moi M. Pánowie, że [...] W. M. dwu Brátów rodzonych, iako filarmi y podporą téy Rzeczypołp. wczynił, y wywysřzyć raczył *SarnStat* 848.

»słup i filar« (1): Ale podobno wćieką fię [*papieźnicy*] do onych przednieyřzym Oycow/ ktore řłupámi y filarmi kościoła fwego powřzechnego názywaią *NiemObr* 175.

b) *Podpora, podstawa (najczęściej na określenie Kościoła katolickiego); column Vulg (20) : KuczbKat* 35; A niewiem aby miedzy wřzytkimi nie była napřednieyřza prawdá/ bo iřcie wiele ná tym zacnym filarze inřzym cnot sie zbudowáło. *RejZwierc* 82; A przetoż [*Kościół*] filarem prawdy bywa miánowan/ y zbłádzić niemoże *WujJudConf* 120v; *CzechEp* 129, 261.

Szeregi: »filar a (i) (mocny) grunt (prawdy)« = *columna et firmamentum veritatis Vulg (2): WujJud* 32; Dla tegoż Páweł ř. zowie tenże kościół filarem á gruntem prawdy. *PowodPr* 29.

»filar i podpora prawdy« = *columna et firmamentum veritatis Vulg (1)*: Bo rzecz niepodobna/ żeby kościół wřzytek Chrześcijáńłki (ktory ieřt filarem y podporą prawdy) przez cále tyřiac lat nie miał mieć práwego przekłádu piřmá ř. *WujNT przedm* 9.

»filar i umocnienie prawdy« = *columna et firmamentum veritatis Vulg (6)*: ten to kościół/ ktory święty Páweł zowie *Domum Dei, columna^m et firmame^{ntu}m veritatis*, domem Bożym/ filarem y vmocnieniem prawdy *ReszPrz* 13, 9, 108; *WujNT* 31, 519, 726.

»filar i utwierdzenie (prawdy)« = *columna et firmamentum veritatis Vulg (6)*: Gdyż zborowym filarem y vtwierdzeniem ieřt Ewánielium y duch żywotá *CzechEp* 129; abyř wiedźiał iako fię mařz řprávowác w domu Bożym/ ktory ieřt kościół Bogá żywego/ filar y vtwierdzenie prawdy. *WujNT* 1.Tim 3/15, s. 334, 532, 1.Tim 3 *arg*, Bbbbbbb2v.

a. *Obelisk, cokół kolumna pamiątkowa (3)* : około grobu/ tyle wyfokich filarów stawiano/ ile on pogrzebiony/ głów zamordował. *GórnDworz* Hhv; *AB*owiem to niezczęny człowiek/ czo iako bydlę w márnym próżnowaniu cząfy łwe łprońnie tráci/ á iesth tylko iako on stawoświecki marmorowy filar/ á ná nim chłop s łpiże vlany/ co tylko wroble álbo gołębie ná nim siadaią/ á w niwecz łie nie przygodzi. *RejZwierc* 160v.

Szeregi: »słup albo filar« (1): Iako Alexander przykazał podnieść słup álbo filar marmurowy ná znamię zwycięstwa. *HistAl* K5v.

2. *górn.* *Część pokładu zawarta między chodnikami, pozostawiona dla ochrony stropu i powierzchni* (2) : Tákże filary łolné aby były łpiláne: á tych aby żaden dżierzawcá Zup nie śmiał vmnieyszác y niłczyć. *SarnStat* 339 [*idem*] 393.

Synonimy: **1.** *fal, słup*; **a.** *kolumna*.

WG